

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ NGOẠI GIAO

HỌC VIỆN NGOẠI GIAO

TRẦN KIM CHI

QUỐC HỘI HOA KỲ
VỚI CÁC VẤN ĐỀ AN NINH PHI TRUYỀN THÔNG

Chuyên ngành: Quan hệ Quốc tế

Mã số: 9310206

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ

Hà Nội, năm 2018

Công trình được hoàn thành tại: Học viện Ngoại giao

Người hướng dẫn khoa học: GS. TS. Nguyễn Thái Yên Hương

Phản biện 1:

Phản biện 2:

Phản biện 3:

Luận án được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận án cấp Học viện
hợp tại Học viện Ngoại giao
vào hồi giờ ngày tháng năm 2018

Có thể tìm hiểu luận án tại thư viện:

- Thư viện Quốc gia
- Thư viện Học viện Ngoại giao

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn Đề tài

Trong bối cảnh toàn cầu hóa ngày nay, các vấn đề như chủ nghĩa khủng bố, biến đổi khí hậu, an ninh hàng hải, an ninh năng lượng, thiên tai dịch bệnh... tác động tới mọi mặt đời sống và sự phát triển của mọi quốc gia. Các quốc gia có nhu cầu hợp tác ứng phó với các vấn đề ANPTT, duy trì hòa bình, ổn định và thúc đẩy phát triển thịnh vượng. Hoa Kỳ là cường quốc hàng đầu trên thế giới, do đó chính sách của Hoa Kỳ về đối nội, đối ngoại đều tác động đến quan hệ quốc tế. Tính cấp thiết của việc nghiên cứu về Quốc hội Hoa Kỳ với các vấn đề an ninh phi truyền thống còn ở chỗ tìm hiểu thêm về các tác nhân đối với những quyết định của Quốc hội Hoa Kỳ trong lĩnh vực ANPTT, đánh giá các tác nhân đó, từ đó có thể gợi mở những giải pháp tăng cường hợp tác với Hoa Kỳ trên lĩnh vực ANPTT. Việc nghiên cứu sâu thêm về Quốc hội Hoa Kỳ góp phần củng cố nền tảng khoa học, phục vụ công tác hoạch định chiến lược đối ngoại của Quốc hội Việt Nam.

2. Tình hình nghiên cứu vấn đề

Các công trình nghiên cứu trong nước và ngoài nước, về chủ đề Quốc hội Hoa Kỳ hoặc các vấn đề an ninh phi truyền thống đã cung cấp nền tảng lý thuyết, kiến thức cơ bản về QHQT; về chính trị Hoa Kỳ, Quốc hội Hoa Kỳ và các mối quan hệ giữa các nhánh quyền lực lập pháp-hành pháp-tư pháp trên các vấn đề đối nội và đối ngoại; nêu tổng quan về khái niệm, bản chất, đặc điểm của các vấn đề ANPTT. Tuy nhiên, những nghiên cứu này còn tồn tại một số hạn chế như (i) chưa phân tích hệ thống lý luận nhằm giải thích về vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ đối với các vấn đề ANPTT; (ii) chưa phân tích vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ đối với các vấn đề ANPTT; (iii) chưa nghiên cứu chuyên sâu đánh giá nổi bật được mối liên quan của chủ đề này

đối với QHQT; (iv) chưa làm rõ được sự ràng buộc, sự tác động qua lại giữa các vấn đề ANPTT và với Hoa Kỳ.

3. Mục tiêu và nhiệm vụ nghiên cứu: Tác giả xác định mục tiêu nghiên cứu chính của Luận án là nhằm giải quyết những vấn đề sau:

(i) Quốc hội Hoa Kỳ có vị trí, vai trò như thế nào trong việc Hoa Kỳ giải quyết các vấn đề ANPTT (ii) Trong quan hệ đối ngoại của Hoa Kỳ, Quốc hội Hoa Kỳ thực sự có vai trò chi phối đối với lĩnh vực ANPTT. Để đạt mục tiêu nghiên cứu nói trên, Luận án sẽ thực hiện các nhiệm vụ (i) làm rõ cơ sở lý luận, thực tiễn về vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ đối với các vấn đề ANPTT; (ii) nghiên cứu một số vấn đề ANPTT nổi bật như chủ nghĩa khủng bố, an ninh mạng, biến đổi khí hậu và phân tích vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ trong giải quyết những vấn đề này; (iii) đánh giá về vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ đối với ANPTT để làm rõ những tác động đối với hợp tác quốc tế trong lĩnh vực an ninh phi truyền thống.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu:

Đối tượng nghiên cứu của Luận án là Quốc hội Hoa Kỳ, các đạo luật, nghị quyết và các biện pháp Quốc hội Hoa Kỳ giải quyết các vấn đề ANPTT.

Phạm vi nghiên cứu: Tác giả lựa chọn phân tích về chủ nghĩa khủng bố, an ninh mạng và biến đổi khí hậu dựa trên những tiêu chí (i) Là các vấn đề ANPTT có tầm quan trọng hàng đầu đối với an ninh quốc gia Hoa Kỳ, lợi ích quốc gia và của người dân Hoa Kỳ; (ii) Là những vấn đề thể hiện rõ nét nhất sự chuyển biến trong nhận thức, hành động của Quốc hội, tương quan quyền lực giữa Quốc hội và Tổng thống Hoa Kỳ giai đoạn từ đầu thế kỷ XXI đến nay; (iii) Là những vấn đề ANPTT có tầm ảnh hưởng trên quy mô toàn cầu.

Thời gian nghiên cứu của Luận án là từ đầu thế kỷ XXI đến hết năm 2017. Tuy nhiên, để làm rõ một số nội dung, luận án có thể sử

dụng một số dữ liệu, thông tin, sự kiện xảy ra trước khoảng thời gian nói trên và dự báo cho tình hình trong vòng 5 năm tới.

5. Phương pháp nghiên cứu: Trên cơ sở phương pháp luận khoa học của Chủ nghĩa Mác-Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam, Luận án sử dụng chủ yếu phương pháp nghiên cứu QHQT, phương pháp lịch sử, lô-gích, tổng hợp. Tác giả cũng sử dụng phương pháp phỏng vấn chuyên gia, tận dụng tối đa việc trao đổi trực tiếp với các chuyên gia nghiên cứu trong và ngoài nước, kết hợp phỏng vấn chuyên gia có liên quan để làm phong phú thêm cách nhìn và cập nhập những nội dung mới nhất liên quan đến vấn đề cần nghiên cứu...

6. Nguồn tài liệu: Luận án sử dụng nguồn tài liệu chính dựa trên Hiến pháp Hoa Kỳ, các luật, dự luật, nghị quyết, các biên bản điều trần của Quốc hội Hoa Kỳ; các công trình tiêu biểu nghiên cứu về Quốc hội Hoa Kỳ, về các vấn đề ANPTT (tiếng Việt và tiếng Anh), bài nghiên cứu của một số nghị sỹ Hoa Kỳ và các chuyên gia của Quốc hội Hoa Kỳ và trao đổi với các chuyên gia trong lĩnh vực này.

7. Đóng góp của luận án:

Các kết quả được rút ra trong qua trình nghiên cứu sẽ đóng góp vào nỗ lực chung của cộng đồng các nhà nghiên cứu trong việc tìm hiểu về Quốc hội Hoa Kỳ; làm tài liệu tham khảo cho sinh viên, các nhà nghiên cứu và những người quan tâm nghiên cứu về Hoa Kỳ, chính sách đối ngoại của Hoa Kỳ; đồng thời bổ sung và kết nối các công trình khoa học liên quan đến chủ đề này. Góp phần vào việc tham mưu hoạch định chính sách đối ngoại và xây dựng chiến lược đối ngoại Quốc hội, nhất là quan hệ giữa Quốc hội Việt Nam và Quốc hội Hoa Kỳ.

8. Bố cục luận án: Ngoài phần mở đầu và kết luận, luận án được cấu trúc thành 3 chương.

CHƯƠNG 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ VAI TRÒ CỦA QUỐC HỘI HOA KỲ VỚI CÁC VẤN ĐỀ AN NINH PHI TRUYỀN THÔNG

1.1. Cơ sở lý luận về vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ đối với các vấn đề ANPTT

1.1.1. Lý luận quan hệ quốc tế liên quan đến vai trò của Quốc hội với các vấn đề ANPTT

Chủ nghĩa hiện thực là một lý luận có ảnh hưởng nhiều tới quan hệ quốc tế, cách tổ chức trong và chính sách của một quốc gia. Nghiên cứu về Hoa Kỳ và Quốc hội Hoa Kỳ không thể không nhắc đến chủ nghĩa hiện thực bởi ít nhiều các nhà chính trị Hoa Kỳ đều chịu ảnh hưởng của lý thuyết này. Theo các nhà lý luận kinh điển của thuyết hiện thực, quốc gia là chủ thể có tính đơn nhất, quan trọng, chủ yếu nhất trong QHQT và có tính chất duy lý. Vì vậy, nhà nước có quyền đại diện cho quốc gia trên thế giới và không có một thực thể chính trị nào có quyền cao hơn nhà nước trong quan hệ với thế giới bên ngoài. Đối với Hoa Kỳ, nền tảng để các cá nhân, các nhóm đạt được sự nhất trí chung về một tiến trình hoặc một hành động tập thể chính là Hiến pháp, văn bản pháp lý quan trọng nhất của Nhà nước liên bang Hoa Kỳ, trong đó quy định rất rõ vị trí vai trò của Quốc hội được tham gia vào quá trình hoạch định chính sách quốc gia đối với các vấn đề an ninh.

Chủ nghĩa tự do là một truyền thống tư tưởng chính trị cho rằng cá nhân là đơn vị phân tích quan trọng nhất và quốc gia, nhà nước đóng vai trò tối thiểu trong xã hội, có thể tạo ra sự hòa hợp về lợi ích giữa các quốc gia. Sự lệ thuộc lẫn nhau về mặt kinh tế sẽ hạn chế các nước sử dụng vũ lực vì chiến tranh sẽ gây thiệt hại đối với tất cả các bên. Các thuyết tự do nhấn mạnh vào hợp tác, mặc dù có sự khác nhau về cách thức thúc đẩy hợp tác. Góc độ này đã lý giải chính sách hợp tác quốc tế của Hoa Kỳ, với các quốc gia, tổ chức quốc tế trong

giải quyết các vấn đề ANPTT và vai trò của Quốc hội trong việc thúc đẩy thực thi những chính sách này. Để có cơ sở hiểu rõ hơn vai trò của Quốc hội, cần phải tìm hiểu những quy định trong Hiến pháp Hoa Kỳ về vấn đề này.

1.1.2. Quy định của Hiến pháp Hoa Kỳ về chức năng, nhiệm vụ, cơ cấu tổ chức của Quốc hội Hoa Kỳ

Nguyên tắc cơ bản nhất và đặc điểm nổi bật của nền chính trị nước này, đó là phân chia quyền lực và kiểm soát - cân bằng quyền lực, giữa cấp bang và cấp liên bang, giữa mỗi ngành nhằm tránh trao cho bất kỳ cơ quan nào một quyền lực tuyệt đối.

1.1.2.1. Cơ cấu tổ chức Quốc hội Hoa Kỳ

Việc tổ chức Quốc hội cũng đảm bảo tuân thủ nguyên tắc kiểm soát và cân bằng trong hệ thống chính trị Hoa Kỳ. Theo đó, Quốc hội được chia thành Hạ viện và Thượng viện. Điều 1 Hiến pháp Hoa Kỳ trao quyền lập pháp cho Hạ nghị viện và Thượng nghị viện. Quốc hội Hoa Kỳ không tự giải tán và không ai giải tán được Quốc hội khi Quốc hội có bất đồng nghiêm trọng với nhánh hành pháp.

1.1.2.2. Chức năng, nhiệm vụ của Quốc hội

- *Xây dựng và thông qua luật*: Điều 1 của Hiến pháp Hoa Kỳ đã trao quyền lập pháp cho Quốc hội, gồm Thượng viện và Hạ viện. Điều này cho thấy, Quốc hội Hoa Kỳ giữ vai trò quan trọng nhất định trong hệ thống chính trị nước này.

- *Thông qua Ngân sách* là một quyền cực kỳ quan trọng của Quốc hội Hoa Kỳ trong quá trình hoạch định và thực hiện các chính sách, từ đối nội đến đối ngoại của nước này. Quốc hội sử dụng “quyền của túi tiền” để bày tỏ một cách rất hiệu quả sự ủng hộ hoặc phản đối của mình đối với một chính sách cụ thể của Chính quyền Hoa Kỳ.

- *Quyền ra các Tuyên bố, Nghị quyết không phải là luật*: Ngoài ra, Quốc hội còn ban hành các nghị quyết được gọi là “Quan điểm của Quốc hội”. Những nghị quyết này không trở thành luật mà chỉ để thể

hiện quan điểm của Quốc hội để tạo ra sự hậu thuẫn chính trị, khích lệ Tổng thống đi theo hướng hành động nào đó và thể hiện quan điểm của Hoa Kỳ với nước khác.

- *Quyền luận tội, phủ quyết luật pháp*: Quốc hội Hoa Kỳ cũng được trao một số quyền thuộc lĩnh vực hành pháp và tư pháp, như quyền khởi tố và xét xử Tổng thống, quyền phê chuẩn quyết định bổ nhiệm các quan chức Chính quyền cao cấp của Tổng thống. Khi Tổng thống không hoàn thành nhiệm vụ của mình hoặc có hành vi sai trái thì Hạ viện sẽ tiến hành luận tội. Nếu Hạ viện nhất trí thông qua Nghị quyết luận tội (quá 2/3) thì sẽ chuyển lên Thượng viện để tiến hành thủ tục. Nếu 2/3 thành viên có mặt của Thượng viện nhất trí kết tội thì Tổng thống bị kết tội và phải từ chức.

- *Giám sát thực hiện chính sách*: Được diễn ra dưới nhiều hình thức như điều trần, họp tiểu ban, ủy ban, hội ý riêng để nghe các cơ quan hành pháp báo cáo công việc, diễn biến về các vấn đề Quốc hội và người dân quan tâm, đối nội cũng như đối ngoại.

- *Phê chuẩn các hiệp định, thỏa thuận, hiệp ước quốc tế* mà Chính quyền Hoa Kỳ đã thương lượng và ký kết, do đó Thượng viện có vai trò quan trọng đến quan hệ đối ngoại của Hoa Kỳ.

- *Phê chuẩn bổ nhiệm nhân sự của Tổng thống*: Tổng thống có quyền đề cử các cá nhân vào các vị trí quan trọng, song Thượng viện phải phê chuẩn việc bổ nhiệm đó trước khi các cá nhân này nhậm chức.

Những quy định trong Hiến pháp Hoa Kỳ cho thấy Quốc hội tham gia vào các khâu trong quy trình hoạch định chính sách cũng như giám sát triển khai chính sách trong đó có các vấn đề ANPTT. Điều quan trọng ở chỗ những quy định pháp lý này có được triển khai trên thực tế hay không.

1.1.3. Về các vấn đề ANPTT

Trước hết, “an ninh” thể hiện một nhu cầu quan trọng của con người, các quốc gia và toàn thể nhân loại, được dùng để tả trạng thái

cảm thấy an toàn, ổn định, không có nguy hiểm, không có sự lo sợ, sự uy hiếp và đe dọa nào. Theo Mely Caballero-Anthony, các vấn đề ANPTT là những thách thức đối với sự tồn tại và an sinh của các dân tộc, quốc gia, xuất phát chủ yếu từ nguồn gốc phi quân sự như biến đổi khí hậu, khan hiếm tài nguyên, bệnh dịch, thiên tai, di cư bất định, khan hiếm thực phẩm, buôn người, buôn lậu ma túy và các tội phạm xuyên quốc gia. Những mối đe dọa này có quy mô xuyên quốc gia, thách thức các giải pháp đơn phương, đòi hỏi những cách ứng phó toàn diện.

1.2. Cơ sở thực tiễn về vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ với các vấn đề ANPTT

Như đã phân tích ở trên, xét từ cơ sở lý luận và nền tảng pháp lý, Quốc hội Hoa Kỳ được trao quyền tham gia hoạch định chính sách đối với các vấn đề từ chính trị, kinh tế, phát triển đến an ninh, đối ngoại của Hoa Kỳ trong đó bao gồm các vấn đề ANPTT. Do đó, trước khi tìm hiểu vai trò của Quốc hội, cần xem xét cơ sở thực tiễn cho vai trò của Quốc hội đối với các vấn đề ANPTT là gì.

1.2.1. Tình hình một số vấn đề ANPTT ở Hoa Kỳ và trên thế giới

Cục diện quốc tế thay đổi một cách nhanh chóng trong thế kỷ XXI đã khiến thế giới ngày càng đối mặt với những thách thức an ninh mới. Từ những thập niên 70, thế kỷ XX, Hoa Kỳ và các đồng minh của Hoa Kỳ đã đối mặt với những vụ khủng bố cực đoan nguy hiểm, tuy nhiên hầu hết các hành động khủng bố chủ yếu nhằm vào công dân Hoa Kỳ thì sau 2001, những vụ khủng bố nhằm vào tất cả các quốc gia khác, reo rắc nỗi sợ hãi trên toàn thế giới. Thực trạng này đòi hỏi Hoa Kỳ phải tích cực hơn, thay đổi nội dung hợp tác với các quốc gia, các tổ chức quốc tế và phần còn lại của thế giới nhằm đấu tranh chống lại sự lây lan của chủ nghĩa khủng bố.

Cùng với sự phát triển mạnh mẽ của công nghệ ở Hoa Kỳ, người

dân Hoa Kỳ ngày càng trở nên phụ thuộc vào công nghệ và trở nên dễ bị tổn thương trước những cuộc tấn công mạng và các loại hình tội phạm công nghệ cao. Theo các chuyên gia quốc phòng Hoa Kỳ, các cuộc tấn công mạng là mối đe dọa nghiêm trọng nhất mà Hoa Kỳ phải đối mặt hiện nay, thậm chí còn nghiêm trọng hơn cả khủng bố.

1.2.2. Yêu cầu đổi mới chương trình nghị sự của Quốc hội Hoa Kỳ

Sự xuất hiện của các vấn đề ANPTT, với mức độ và quy mô ngày càng phát triển đòi hỏi nhiều giải pháp chính sách hơn nữa từ nhà nước, trong đó có vai trò của Quốc hội.

- *Với chủ nghĩa khủng bố:* Tuy không phải là một vấn đề mới nổi nhưng những diễn biến của nạn khủng bố với quy mô, cách thức ngày càng tinh vi, liều lĩnh hơn và xuất hiện những mạng lưới khủng bố quốc tế trên toàn cầu, đe dọa trực tiếp an ninh, an toàn của người dân và đất nước Hoa Kỳ.

- *An ninh mạng,* chính sách của Hoa Kỳ đối với vấn đề an ninh mạng thay đổi nhiều, nhưng vẫn gặp phải những cuộc tấn công mạng nghiêm trọng vào năm 1994,1998, một số hệ thống dữ liệu máy tính chứa thông tin không bảo mật của quân đội Hoa Kỳ bị tấn công.

- *Vấn đề an ninh môi trường, biến đổi khí hậu:* Trước kia vấn đề liên quan đến môi trường chủ yếu chỉ là mối quan tâm của một thiểu số dân chúng thì ngày nay trở thành một mối đe dọa của mọi người dân Hoa Kỳ và trên quy mô toàn cầu.

Tiểu kết

Chương 1 đã phân tích được những cơ sở lý luận và thực tiễn về vai trò của Quốc hội đối với các vấn đề ANPTT. Là một lý thuyết quan trọng trong nghiên cứu quan hệ quốc tế, chủ nghĩa hiện thực giúp hiểu hơn về động lực của các quốc gia đảm bảo an ninh. Theo đó, quan hệ quốc tế và hợp tác quốc tế trong lĩnh vực ANPTT bắt nguồn và xuyên suốt vì lợi ích quốc gia. Cách thức tổ chức Quốc hội Hoa Kỳ và các quyền hạn, nhiệm vụ của Quốc hội Hoa Kỳ thể hiện

được vai trò của Quốc hội đối với các vấn đề ANPTT. Lý thuyết chủ nghĩa tự do cho thấy những mặt hạn chế của chủ nghĩa hiện thực, đặt ra yêu cầu hợp tác để cùng giải quyết các vấn đề ANPTT. Vì vậy, Quốc hội Hoa Kỳ không chỉ có vai trò trong thúc đẩy giải quyết ANPTT trong khuôn khổ quốc gia mà còn ở tầm quốc tế. Chương 1 cũng đã nêu tổng quan những quy định về quyền hạn, chức năng, nhiệm vụ cũng như cơ cấu tổ chức của Quốc hội Hoa Kỳ, những cơ sở thực tiễn đối với vai trò của Quốc hội trong các vấn đề ANPTT.

CHƯƠNG 2

SỰ THAM GIA CỦA QUỐC HỘI HOA KỲ TRONG LĨNH VỰC AN NINH PHI TRUYỀN THỐNG

Do tính chất phức tạp và quy mô lớn của các vấn đề ANPTT và giới hạn trong khuôn khổ Luận án như đã nêu tại phần Mở đầu, tác giả sẽ lựa chọn phân tích vấn đề chủ nghĩa khủng bố, an ninh mạng và biến đổi khí hậu là lĩnh vực để phân tích về vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ với các vấn đề ANPTT từ giai đoạn 2001 đến nay.

2.1. Sự tham gia của Quốc hội Hoa Kỳ trong lĩnh vực chống chủ nghĩa khủng bố

Chủ nghĩa khủng bố tác động nghiêm trọng và trực tiếp đối với an ninh và lợi ích quốc gia Hoa Kỳ. Nhìn một cách tổng thể, lợi ích quốc gia là những biểu hiện của giá trị Hoa Kỳ, như xây dựng môi trường trong nước và quốc tế thuận lợi nhất để theo đuổi hòa bình các giá trị của Hoa Kỳ, ngăn chặn những hoạt động gây hấn và bằng vũ lực từ bên ngoài. Chủ nghĩa khủng bố là một mối đe dọa an ninh lớn nhất của Hoa Kỳ, đặc biệt kể từ khi vụ khủng bố ngày 11/9/2001. Sự tham gia của Quốc hội Hoa Kỳ trong chống chủ nghĩa khủng bố đã được thể hiện rất kịp thời.

Chỉ 2 ngày sau vụ việc 11/9/2001, Quốc hội và Tổng thống đã hoàn tất quy trình, ban hành văn bản luật để giúp ngành hàng không trở lại hoạt động bình thường; thành lập Ủy ban Quốc gia tìm hiểu,

điều tra nguyên nhân vụ khủng bố và cách thức tránh gặp phải những cuộc tấn công tương tự. Quốc hội Hoa Kỳ đã thông qua Nghị quyết chung S.J.Res.23 ngày 18/9/2001 ủy quyền cho Tổng thống được tấn công Afghanistan trong cuộc chiến chống khủng bố quốc tế (S.J.Res 23 AUMF) và tiếp tục thông qua AUMF năm 2002 cho phép Tổng thống tấn công I-rắc. Đạo luật Yêu nước (UPA) được thông qua vào tháng 10/2001, Đạo luật An ninh nội địa (tháng 11/2002) tạo cơ sở đưa ra những biện pháp chống CNKB. Nhìn chung, những hoạt động của Quốc hội Hoa Kỳ trong lĩnh vực chống khủng bố ngay sau sự kiện 11/9/2001 đã làm tăng tín nhiệm của người dân đối với chính quyền (84%). Ngoài quyền lập pháp, Quốc hội cũng thực hiện giám sát thông qua các hình thức điều trần, thăm các đơn vị chống khủng bố của Hoa Kỳ đang làm nhiệm vụ ở nước ngoài để nắm bắt tình hình. Ngân sách dành cho quốc phòng được tăng lên gấp đôi sau vụ khủng bố 11/9/2001.

2.2. Sự tham gia của Quốc hội Hoa Kỳ trong lĩnh vực an ninh mạng

Với Hoa Kỳ, an ninh mạng là bảo vệ thông tin, các hệ thống cung cấp thông tin, phần mềm máy tính, dữ liệu, các cấu phần của không gian mạng trước những hoạt động tiếp cận trái phép, sử dụng, tiết lộ, làm gián đoạn, chỉnh sửa hoặc phá hủy. Tội phạm mạng và đe dọa an ninh mạng đối với Hoa Kỳ ngày càng trở thành một vấn đề ANPTT nghiêm trọng hơn so với các loại tội phạm khác như buôn bán ma túy trái phép, tội phạm có tổ chức khác bởi Hoa Kỳ là thủ phủ của thung lũng Silicon, nơi đặt máy chủ của các tập đoàn công nghệ thông tin hàng đầu của thế giới, nơi ứng dụng internet vào việc quản lý, điều hành, sản xuất của nền kinh tế nước này. Nếu không được bảo đảm, mạng internet quốc gia sẽ bị tấn công, đánh cắp dữ liệu, dẫn đến mất ổn định về an ninh, kinh tế, chính trị.

Không có một bộ luật chung điều chỉnh toàn bộ lĩnh vực an ninh mạng mà các nội dung bảo đảm an ninh mạng nằm rải rác ở các đạo

luật, văn bản nghị quyết trên nhiều lĩnh vực như luật chống lừa đảo máy tính (1984), Luật quyền riêng tư về liên lạc điện tử (1986), Luật an ninh máy tính (1987) v.v Bên cạnh quyền lập pháp, Quốc hội Hoa Kỳ thực hiện quyền giám sát đối với các chính sách an ninh mạng; dùng quyền quyết định ngân sách để tăng cường khả năng kiểm soát, giám sát đối với chính phủ, yêu cầu các cơ quan hành pháp giải trình, minh bạch hóa thông tin về những biện pháp đang tiến hành trong việc bảo đảm an ninh mạng.

Trong lĩnh vực an ninh mạng, có thể thấy sự chông chéo về quyền của Quốc hội và Tổng thống liên quan đến một cuộc chiến tranh mạng. Theo Hiến pháp, Quốc hội có quyền ra nghị quyết tuyên bố chiến tranh; mặt khác Tổng thống là Tổng Tư lệnh Quân đội và Hải quân Hoa Kỳ, Tổng thống cũng có quyền tuyên bố chiến tranh. Tính chất của một cuộc chiến tranh mạng ngày nay thách thức tính chất truyền thống của một cuộc chiến tranh quân sự, do đó dẫn tới sự chông chéo này.

2.3. Sự tham gia của Quốc hội Hoa Kỳ trong lĩnh vực biến đổi khí hậu

Biến đổi khí hậu có thể được xếp vào nhóm lợi ích quốc gia quan trọng của Hoa Kỳ vì tác động của biến đổi khí hậu về lâu dài sẽ ảnh hưởng to lớn tới đời sống chính trị, kinh tế, xã hội, an ninh. Chính sách của Hoa Kỳ đối với vấn đề biến đổi khí hậu có nhiều diễn biến phức tạp ở Quốc hội. Nếu Quốc hội thông qua các điều luật ủng hộ bảo vệ môi trường, giảm khí nhà kính để ứng phó với biến đổi khí hậu, những quy định này chắc chắn phương hại tới lợi ích kinh tế của nhiều tập đoàn kinh tế Hoa Kỳ và trên thế giới. Trong khi đó, nhiều tổ chức phi chính phủ của Hoa Kỳ, những nhóm các nhà hoạt động vì môi trường cũng đòi hỏi Quốc hội phải xem xét đưa ra các giải pháp đối với biến đổi khí hậu.

Kể từ năm 2001, Quốc hội Hoa Kỳ tích cực thúc đẩy nghiên cứu khoa học về biến đổi khí hậu, chuẩn chi ngân sách cho các hoạt động nghiên cứu nhằm đổi mới công nghệ, giảm khí thải nhà kính để bảo vệ môi trường. Đặc biệt, năm 2017, Quốc hội Hoa Kỳ đã công nhận rộng rãi biến đổi khí hậu là một mối đe dọa trực tiếp đối với an ninh quốc gia của Hoa Kỳ (Đạo luật H.R2810 chuẩn chi quốc phòng 2018), ban hành ngày 12/12/2017. Điều này thể hiện nhận thức về biến đổi khí hậu của các nghị sỹ ngày càng được nâng cao.

2.4. Một số nhận xét rút ra

Đánh giá về vai trò và sự tham gia của Quốc hội Hoa Kỳ đối với các vấn đề ANPTT, thông qua 3 lĩnh vực chủ nghĩa khủng bố, an ninh mạng, biến đổi khí hậu, có thể rút ra một số nhận xét sau đây:

Một là, đã có sự thay đổi trong nhận thức của Quốc hội Hoa Kỳ về các vấn đề ANPTT so với giai đoạn trước 2001. Trong bối cảnh mới, đối mặt với những mối đe dọa, tuy không mới về mặt bản chất nhưng mới về mặt hình thức cũng như mức độ nghiêm trọng hơn, các nghị sỹ Quốc hội Hoa Kỳ đã thay đổi cách nhìn nhận vấn đề, đã ý thức được tác động của những mối đe dọa ANPTT nghiêm trọng tới an ninh quốc gia, lợi ích quốc gia Hoa Kỳ.

Hai là, khẳng định một cách mạnh mẽ quyền lực thực sự của Quốc hội trong các vấn đề liên quan tới an ninh quốc gia. Trên phương diện chính sách đối ngoại, vai trò của Quốc hội đối với ANPTT đã tác động tới quan hệ của Hoa Kỳ với các nước và với xu hướng hợp tác quốc tế như tăng hợp tác giữa Hoa Kỳ với các nước nhất là chống CNKB, mở liên minh chống khủng bố toàn cầu với sự ủng hộ, tham gia của nhiều nước trên thế giới. Việc Hoa Kỳ rút khỏi Thỏa thuận Paris về Biến đổi khí hậu có tác động nghiêm trọng tới vai trò lãnh đạo và vị thế cường quốc hàng đầu của Hoa Kỳ trên trường quốc tế, tạo dư địa để các quốc gia khác thể hiện vị thế lãnh đạo trên thế giới. Mặc dù vậy, trên bình diện song phương, Hoa Kỳ

vẫn tiếp tục viện trợ các nước nghiên cứu về BDKH và phát huy hiệu quả các chương trình hợp tác giữa Hoa Kỳ và các nước trong giải quyết các vấn đề ANPTT như an ninh hàng hải, cứu nạn, phòng chống thiên tai; giúp các nước nâng cao nhận thức, tìm các giải pháp giảm thiểu rủi ro do biến đổi khí hậu đồng thời xây dựng, mở rộng mạng lưới hợp tác khu vực và trên toàn thế giới. Đây cũng là phương thức Hoa Kỳ khẳng định sức mạnh, quyền lực trong tương quan với các quốc gia khác. Tăng những lĩnh vực hợp tác có lợi cho Hoa Kỳ, giảm sự quan tâm tới các vấn đề khác nếu như những thỏa thuận hợp tác mà Hoa Kỳ cho là bất lợi đối với lợi ích và an ninh quốc gia của nước này.

Ba là, các hoạt động điều trần, giám sát của Quốc hội đã có một số tác động không chỉ giám sát hoạt động của các cơ quan chính phủ trong ứng phó các vấn đề ANPTT mà còn nâng cao hiểu biết, nhận thức của các nghị sỹ, lan tỏa trong cộng đồng quốc tế. Những phiên điều trần có thể là tiền đề để dự thảo một văn bản luật/ng nghị quyết có tính chất ràng buộc pháp lý hơn là chính những kết luận của phiên điều trần vì các nghị sỹ chủ trì có thể yêu cầu những người có liên quan tham dự và cung cấp thêm thông tin trong trường hợp cần thiết.

Bốn là, Quốc hội Hoa Kỳ không chỉ phức tạp về mặt thể chế, tổ chức bộ máy, quy trình mà còn ở nhân tố con người. Sự phức tạp đó còn chịu tác động trực tiếp do chính trị nội bộ Hoa Kỳ. Đây là một thực tế cần phải nhìn nhận một cách thấu đáo để tiến hành vận động chính sách đối với Quốc hội Hoa Kỳ.

Tiểu kết

Những nội dung phân tích tại Chương 2 đã chứng minh trên thực tế vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ đối với các vấn đề ANPTT. Quốc hội đã vận dụng các quyền được Hiến pháp trao, nhất là quyền lập pháp, giám sát và quyết định ngân sách. Ngoài ra, còn có quyền phê chuẩn các hiệp định, thỏa thuận quốc tế mà Quốc hội đã áp dụng. Không

phải dự luật nào của Quốc hội cũng được thông qua theo đúng mục đích của các nghị sỹ; không phải biện pháp nào của Quốc hội trong vấn đề ANPTT cũng đạt được sự đồng tình của tất cả các nghị sỹ, nhưng Quốc hội Hoa Kỳ tiếp tục thể hiện là một cánh tay đắc lực trong bảo vệ Hiến pháp Hoa Kỳ.

CHƯƠNG 3

ĐỰ BẢO VỀ VAI TRÒ CỦA QUỐC HỘI HOA KỲ VỚI CÁC VẤN ĐỀ AN NINH PHI TRUYỀN THÔNG VÀ TRIỂN VỌNG QUAN HỆ QUỐC HỘI VIỆT NAM - HOA KỲ

3.1. Những nhân tố tác động đến vai trò của Quốc hội đối với các vấn đề an ninh phi truyền thống

Vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ với các vấn đề an ninh phi truyền thống có thay đổi như thế nào sẽ chịu tác động của nhiều nhân tố dưới đây.

3.1.1. Sức mạnh của Hoa Kỳ: Về cơ bản, trật tự thế giới vẫn do Hoa Kỳ và phương Tây chi phối. Hoa Kỳ sẽ tiếp tục đóng vai trò dẫn dắt và xây dựng luật chơi toàn cầu. Nếu không có biến động lớn xảy ra, Hoa Kỳ tiếp tục là nền kinh tế lớn hàng đầu thế giới, có sức mạnh vượt trội về quân sự, dẫn đầu trong một số ngành công nghệ mới, có nền giáo dục phát triển nhất và có khả năng lôi kéo và tập hợp lực lượng quốc tế lớn nhất. Hơn nữa, nếu lấy thành tựu khoa học công nghệ là thước đo tiềm lực phát triển của quốc gia thì Hoa Kỳ được xếp hạng là nước đứng đầu thế giới về công nghệ. Sự tham gia của Hoa Kỳ vào các nỗ lực giải quyết các vấn đề ANPTT sẽ có vai trò rất quan trọng đối với nỗ lực ứng phó với các vấn đề ANPTT của cộng đồng quốc tế.

3.1.2. Đặc điểm về quá trình phát triển của Quốc hội Hoa Kỳ

Cách thức liên lạc giữa các nghị sỹ với nhau và với cử tri ngày càng được đổi mới. Các nghị sỹ có thể chuyển tải ngay lập tức hình ảnh, bình luận hoặc thông tin tới công chúng và ngược lại, có thể

nắm bắt nhanh chóng thông tin từ người dân và các nghị sỹ khác. Chương trình nghị sự của Quốc hội ngày càng mở rộng, bao trùm các vấn đề đối nội và đối ngoại. Thành phần nghị sỹ Quốc hội Hoa Kỳ có nhiều thay đổi. Vận động Quốc hội Hoa Kỳ ngày càng trở nên sôi động. Các nghị sỹ Quốc hội luôn phải thỏa thuận và nhân nhượng để đạt được mục đích của mình. Quốc hội Hoa Kỳ ngày nay phản ánh sự thiếu đồng thuận của cử tri dẫn tới những xung đột quan điểm. Từ những đặc điểm nêu trên, Quốc hội Hoa Kỳ sẽ tiếp tục chịu sự phân rẽ về tư tưởng, chiến lược và lợi ích và từ đó sẽ vấp phải nhiều tình huống phức tạp hơn khiến hoạt động của Quốc hội sẽ còn nhiều khó khăn.

3.1.3. Về tương quan sức mạnh giữa Quốc hội và Tổng thống

Quốc hội được trao quyền nhằm đảm bảo một hệ thống vận hành thuận lợi, không có sự lạm quyền của bất cứ nhánh quyền lực nào trong hệ thống chính trị. Mặc dù vậy, trong thời gian tới, sẽ có một cuộc ganh đua quyết liệt ở Quốc hội để các nghị sỹ có thể khẳng định lại vị thế và quyền lực của mình ở Quốc hội đối với các quyết định của Tổng thống.

3.1.4. Xu hướng phát triển của chính trị quốc tế

Ngày nay, chủ nghĩa dân túy dường như nổi trội. Tổng thống Donald Trump là một hình ảnh của một nhà dân túy, chắc chắn sẽ là một nhân tố thách thức quyền của Quốc hội Hoa Kỳ trong việc quyết định những vấn đề liên quan đến an ninh quốc gia, trong đó có cả những mối đe dọa ANPTT. Trong 2 năm tới, sức mạnh của Quốc hội Hoa Kỳ sẽ có nguy cơ suy giảm tương đối so với Tổng thống trong những quyết sách lớn. Nhưng điều quan trọng là Quốc hội và Chính phủ cần phải tìm được giải pháp thỏa hiệp đối với điểm đồng lợi ích chung có lợi cho an ninh quốc gia của Hoa Kỳ.

3.1.5. Xu hướng phát triển của các vấn đề ANPTT: Trong bối cảnh thế giới tiếp tục diễn biến phức tạp như hiện nay, các vấn đề ANPTT sẽ có chiều hướng trầm trọng hơn do một số nhân tố dưới

đây. *Sự phát triển của các chủ thể phi quốc gia*, ví dụ như các mạng lưới khủng bố, tập đoàn buôn bán ma túy, mạng lưới cướp biển v.v. *Chủ nghĩa khủng bố* vẫn tiếp tục là một nhân tố nghiêm trọng, khiến gia tăng sự phát triển của các vấn đề ANPTT khác. *Sự xuống cấp về môi trường*, tiếp tục đe dọa sự phát triển của các quốc gia. *Sự thay đổi về dân số* gây ra sự chênh lệch về các nguồn lực phát triển ở các nước, là nguyên nhân bùng phát sự tranh giành nguồn lực hoặc những cuộc di dân lớn. *Sự tiến bộ khoa học kỹ thuật, khoa học công nghệ* trong thế kỷ XXI vừa là một điểm thuận lợi cho sự phát triển của thế giới nhưng cũng là một mảnh đất tiềm tàng cho *tội phạm công nghệ cao*, gây ra những cuộc chiến tranh mạng, tình báo mạng, gia tăng khủng bố do các mạng lưới khủng bố công nghệ.

3.2. Dự báo về sự tham gia của Quốc hội Hoa Kỳ đối với các vấn đề an ninh phi truyền thống

Thứ nhất, Hoa Kỳ, với những nguồn lực và sức mạnh hiện nay có thể có nhiều điều kiện để tham gia sâu hơn vào những nỗ lực hợp tác quốc tế ứng phó với các vấn đề ANPTT, qua đó có thể củng cố hơn vị thế của mình trên trường quốc tế. Những nhân tố bên trong như đặc điểm phát triển của Quốc hội Hoa Kỳ, sức mạnh nội tại của Hoa Kỳ sẽ là nhân tố nổi trội, là tác nhân chính đối với vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ với các vấn đề ANPTT. Trong khi đó nhân tố bên ngoài như xu hướng phát triển của các vấn đề ANPTT sẽ góp phần định hướng cho các mối quan tâm của Quốc hội Hoa Kỳ đối với những vấn đề có ý nghĩa thiết thực đối với lợi ích quốc gia Hoa Kỳ.

Thứ hai, bởi sự vận động nội tại của chính trị Hoa Kỳ và đặc biệt là trong xu hướng chủ nghĩa dân túy đang nổi trội hiện nay, mặc dù Quốc hội và các nghị sỹ Quốc hội Hoa Kỳ nỗ lực gia tăng vai trò đối với các lĩnh vực ANPTT, dưới sự lãnh đạo của Tổng thống Donald Trump, Hoa Kỳ sẽ không lựa chọn trở thành đầu tàu dẫn dắt nỗ lực hợp tác quốc tế trên bình diện rộng để ứng phó với các vấn đề

ANPTT mà sẽ lựa chọn các vấn đề ANPTT có tác động trực tiếp, nghiêm trọng tới lợi ích quốc gia của Hoa Kỳ.

Thứ ba, có thể trong thời gian tới Hoa Kỳ sẽ không ưu tiên các vấn đề ANPTT bởi vì ưu tiên hàng đầu của chính giới Hoa Kỳ là an ninh quốc gia và lợi ích quốc gia. Trong khi đó có những vấn đề ANPTT hiện nay không nằm trong nhóm lợi ích quốc gia sống còn hoặc lợi ích quốc gia trọng điểm khiến Quốc hội cũng sẽ giảm quan tâm và hành động ở mức độ chừng mực. Theo kịch bản này, dưới sự lãnh đạo của Tổng thống Donald Trump và Quốc hội do Đảng Cộng hòa chiếm đa số, Hoa Kỳ sẽ chọn phát triển kinh tế, tăng việc làm, củng cố an ninh quốc gia. Chống chủ nghĩa khủng bố, đảm bảo hòa bình, an ninh toàn cầu sẽ tiếp tục là ưu tiên hàng đầu của Hoa Kỳ dưới thời Tổng thống Trump nhưng sẽ dưới những hình thức khác, đó là yêu cầu các nước đồng minh hợp tác có trách nhiệm hơn.

Dù Hoa Kỳ, với tư cách là một quốc gia có thay đổi chính sách đối với các vấn đề ANPTT theo chiều hướng nào đi chăng nữa, xét các nhân tố vận động nội tại và bên ngoài như đã phân tích ở trên, dự báo trong 5 năm tới, sự tham gia của Quốc hội Hoa Kỳ đối với các vấn đề ANPTT sẽ gia tăng mạnh mẽ, thể hiện đúng vai trò của cơ quan quyền lực tối cao trong hệ thống chính trị Hoa Kỳ. Đây là một cơ sở để xem xét thúc đẩy quan hệ giữa Quốc hội Việt Nam và Quốc hội Hoa Kỳ trên lĩnh vực an ninh phi truyền thống trong thời gian tới.

3.3. Về Quan hệ giữa hai Quốc hội Việt Nam và Hoa Kỳ trên lĩnh vực ANPTT

3.3.1. Quan điểm của Việt Nam về vai trò của Quốc hội đối với các vấn đề ANPTT

Cơ sở lý luận của Việt Nam về chính trị bắt nguồn từ chủ nghĩa Mác-Lênin và Tư tưởng Hồ Chí Minh và chủ trương đường lối của Đảng Cộng sản đề ra. Tổng hợp từ những nghiên cứu, đánh giá và các quan điểm về đường lối phát triển đất nước của Việt Nam cho

thấy một số nội dung cơ bản sau:

3.3.1.1. Xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, nhà nước của nhân dân, do nhân dân và vì nhân dân. Hệ thống chính trị gồm Đảng, Nhà nước và các tổ chức chính trị-xã hội, các tổ chức xã hội được thiết lập từ trung ương đến địa phương là cơ sở bảo đảm cho việc xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa. Một trong những biểu hiện rõ rệt nhất là Hiến pháp quy định Quốc hội là cơ quan đại biểu cao nhất của nhân dân, cơ quan quyền lực nhà nước cao nhất của nước CHXHCN Việt Nam, thực hiện quyền lập hiến, lập pháp, quyết định các vấn đề quan trọng của đất nước và giám sát tối cao với hoạt động của Nhà nước.

3.3.1.2. Đảm bảo nguyên tắc Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ: Quan điểm lý luận của Việt Nam, thể hiện trong tư tưởng Hồ Chí Minh và văn kiện Đảng cho thấy sự gắn kết, thống nhất dưới sự lãnh đạo của Đảng, quản lý của Nhà nước, phát huy vai trò làm chủ của nhân dân để cùng phát huy sức mạnh tổng hợp để thực hiện nhiệm vụ cách mạng. Do đó những hoạt động liên quan đến các lĩnh vực, kể cả ANPTT, hợp tác quốc tế của Quốc hội hay Chính phủ đều phải thống nhất chung dưới chủ trương chung của Đảng. Văn kiện Đại hội XII xác định: mục tiêu tối thượng là bảo đảm lợi ích quốc gia - dân tộc, trên cơ sở các nguyên tắc cơ bản của luật pháp quốc tế, bình đẳng và cùng có lợi. Thực hiện nhất quán đường lối đối ngoại độc lập, tự chủ, hòa bình, hợp tác và phát triển; đa dạng hóa, đa phương hóa trong quan hệ đối ngoại; chủ động và tích cực hội nhập quốc tế; là bạn là đối tác tin cậy và thành viên có trách nhiệm của cộng đồng quốc tế.

3.3.1.3. Quán triệt tinh thần lãnh đạo của Đảng trong xây dựng và phát triển đất nước: Vấn đề ANPTT là một nội dung rất quan trọng của nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa của nhân dân ta trong thời kỳ mới. Đối phó với các mối đe dọa ANPTT vừa là yêu

cầu, nhiệm vụ của sự nghiệp quốc phòng - an ninh, bảo vệ Tổ quốc, vừa là điều kiện quan trọng để bảo vệ vững chắc độc lập, chủ quyền, thống nhất, toàn vẹn lãnh thổ, bảo vệ chế độ, giữ vững hòa bình, ổn định chính trị và an ninh quốc gia, trật tự, an toàn xã hội. Vì vậy, mục tiêu của Việt Nam trong quan hệ với Hoa Kỳ và quan hệ giữa hai Quốc hội là (i) khai thác tối đa tiềm năng của quan hệ phục vụ đắc lực phát triển đất nước, đưa Việt Nam cơ bản trở thành nước công nghiệp theo hướng hiện đại; (ii) tranh thủ mọi nguồn lực, kỹ thuật, tri thức của Hoa Kỳ, các Nghị sỹ Quốc hội Hoa Kỳ trên các lĩnh vực chuyên môn của Quốc hội để củng cố năng lực của ĐBQH Việt Nam để phát huy tốt hơn vai trò của Quốc hội Việt Nam trong ANPTT; (iii). hạn chế hữu hiệu những mặt tiêu cực trong quan hệ với Hoa Kỳ và (iii) củng cố, nâng cao vị thế của đất nước, bảo vệ lợi ích của quốc gia ở khu vực và quốc tế.

3.3.2. Một số nội dung có thể tham khảo từ vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ đối với các vấn đề ANPTT

Từ những phân tích ở Chương 2 về sự tham gia của Quốc hội Hoa Kỳ trong lĩnh vực ANPTT, căn cứ những cơ sở pháp lý về tổ chức bộ máy nhà nước và Quốc hội của Việt Nam, có thể thấy rút ra một số nội dung sau:

- Về lập pháp: Các nghị sỹ Quốc hội Hoa Kỳ hoạt động chuyên trách, có lực lượng nhân viên, trợ lý đông đảo, có trình độ về các lĩnh vực của Quốc hội, nhất là pháp luật.

- Về hoạt động giám sát: Đây là một trong những chức năng rất quan trọng mà Quốc hội Hoa Kỳ đã phát huy tích cực, đặc biệt là các cuộc giải trình, nghe báo cáo của Chính phủ, các báo cáo của Văn phòng Giám sát GAO v.v. Điều trần giám sát là một hình thức được sử dụng rất thường xuyên ở Quốc hội Hoa Kỳ.

- Quyền quyết định ngân sách: Đây là một kinh nghiệm rất quan trọng của Quốc hội Hoa Kỳ đã sử dụng triệt để nhằm thể hiện vai trò

quyền lực của mình khi tham gia vào quá trình hoạch định chính sách an ninh, đối ngoại của Hoa Kỳ.

3.3.3. Thực trạng quan hệ giữa hai Quốc hội từ 2000 đến nay

Sự kiện hai nước Việt Nam và Hoa Kỳ bình thường hóa quan hệ đã tạo ra bước ngoặt quan trọng. Về kinh tế, từ năm 2000 (hơn 1,1 tỉ đô la Mỹ) lên tới gần 50 tỉ đô la Mỹ năm 2016. Quan hệ chính trị đối ngoại tốt đẹp giữa hai nước tiếp tục tạo đà thúc đẩy và là nền tảng để hai Quốc hội mở rộng quan hệ hợp tác. Trong Quốc hội Hoa Kỳ, tồn tại song song hai luồng quan điểm hết sức rõ ràng đối với quan hệ Việt Nam - Hoa Kỳ. *Một là* quan điểm tích cực của những nghị sỹ Hoa Kỳ ủng hộ sự “xích lại gần nhau” của Việt Nam và Hoa Kỳ, xuất phát từ tính toán lợi ích chiến lược của Hoa Kỳ tại khu vực Châu Á. *Hai là*, luồng quan điểm bảo thủ cực đoan trong Quốc hội Hoa Kỳ của những nghị sỹ vốn không ủng hộ quan hệ hai nước.

Kể từ năm 2000 đến nay, trao đổi đoàn được duy trì tích cực. Quốc hội Việt Nam đón hơn 150 đoàn Nghị sỹ và quan chức cấp cao của Quốc hội Hoa Kỳ thăm Việt Nam. Nội dung hợp tác giữa hai Quốc hội rất phong phú, đa dạng, chia sẻ kinh nghiệm lập pháp, giám sát, sự phát triển của quan hệ song phương. Trên lĩnh vực ANPTT, khuôn khổ quan hệ đối tác toàn diện hai nước. Hoa Kỳ ủng hộ Việt Nam xây dựng một phòng thí nghiệm quốc gia để tăng cường năng lực phát hiện nguy cơ các bệnh mới nổi trong khu vực. Biến đổi khí hậu và các hiện tượng thời tiết cực đoan, thiên tai cũng là một trong những nội dung hợp tác quan trọng giữa Việt Nam và Hoa Kỳ.

3.3.4. Thuận lợi và thách thức đối với quan hệ Quốc hội Việt Nam - Hoa Kỳ: Quan hệ Việt Nam - Hoa Kỳ nói chung và quan hệ hai Quốc hội nói riêng trong 5 năm tới sẽ có một số thuận lợi và thách thức chủ yếu như sau. Khuôn khổ quan hệ đã định hình, được củng cố và tạo điều kiện cho việc thúc đẩy các hợp tác cụ thể. Lòng tin giữa hai nước được củng cố tạo điều kiện cho việc 2 bên gia tăng

hợp tác nhiều mặt trong 5 năm tới. Hai bên có chung lợi ích chiến lược trong việc tăng cường hợp tác về ANPTT và có điều kiện để thúc đẩy hợp tác. Mặc dù vậy, quan hệ hợp tác giữa hai bên về ANPTT có thể đối mặt với thách thức rất lớn đó là âm mưu và hành động “diễn biến hòa bình” tại cả hai nước.

3.4. Triển vọng quan hệ hai Quốc hội Việt Nam-Hoa Kỳ trên lĩnh vực ANPTT

3.4.1. Vấn đề ANPTT trong Quốc hội Việt Nam

Hiện nay, Quốc hội Việt Nam đang tăng cường nâng cao hiểu biết và nhận thức về vai trò của Quốc hội đối với các vấn đề ANPTT và phát triển bền vững. Quan tâm hàng đầu của Việt Nam nói chung và Quốc hội nói riêng chính là ứng phó với biến đổi khí hậu, an ninh nguồn nước, chống khủng bố và ma túy, phòng chống dịch bệnh. Trong khi đó, hệ thống pháp luật Việt Nam chưa hoàn thiện để điều chỉnh các vấn đề liên quan đến ANPTT. Đây sẽ là lĩnh vực Quốc hội Việt Nam có thể tăng cường hợp tác với Quốc hội Hoa Kỳ.

3.4.2. Vấn đề ANPTT đối với Quốc hội Hoa Kỳ trong thời gian tới

Dự báo, những vấn đề ANPTT sẽ tiếp tục là chủ đề quan trọng trong chương trình nghị sự của Quốc hội Hoa Kỳ với Châu Á và Việt Nam. Điều này thể hiện qua nguồn vốn trợ giúp của Hoa Kỳ cho Việt Nam năm 2017 đạt mức cao nhất kể từ năm 2010, tập trung ưu tiên cho một số vấn đề ANPTT hai bên cùng quan tâm.

3.4.3. Một số khuyến nghị tăng cường quan hệ hai Quốc hội

Trong thời gian tới, cần xác định một số trọng tâm trọng điểm trong việc phát triển quan hệ với Hoa Kỳ như sau.

Trước hết, tiếp tục tăng cường trao đổi đoàn cấp cao như nhằm củng cố quan hệ đối tác toàn diện hai nước là khuôn khổ, là nền tảng cơ bản mọi các hoạt động hợp tác giữa hai nước, hai Quốc hội.

Thứ hai, cần chú trọng làm mới quan hệ đối ngoại giữa hai Quốc hội, xây dựng “cơ chế gặp gỡ thường niên” giữa hai Quốc hội, để trao

đổi kinh nghiệm trong lĩnh vực lập pháp, giám sát cũng như phê chuẩn ngân sách và các vấn đề quan trọng khác của đất nước, nâng cao hiểu biết lẫn nhau.

Thứ ba, tiếp tục đổi mới hình thức và nội dung trao đổi thông tin giữa hai bên về các vấn đề ANPTT, tính đến hình thành kênh hợp tác 3 bên, giữa Quốc hội Việt Nam - Quốc hội/các Nghị sỹ Hoa Kỳ- Liên hợp quốc hoặc với ASEAN v.v.

Thứ tư, đẩy mạnh nghiên cứu chuyên sâu về Hoa Kỳ, nhất là về Quốc hội Hoa Kỳ và các vấn đề có thể tác động tới những nghị sỹ Hoa Kỳ; nhận diện những mối đe dọa ANPTT mà cả hai bên đều song trùng lợi ích, như chống khủng bố, chống tội phạm xuyên quốc gia, ủng hộ tự do hàng hải, an ninh an toàn hàng hải ở Biển Đông v.v.

Thứ năm, tăng cường phối hợp, đưa ra các sáng kiến hợp tác với Quốc hội Hoa Kỳ tại các diễn đàn hợp tác liên nghị viện đa phương.

Thứ sáu, hình thành những dự án hỗ trợ kỹ thuật, hợp tác giữa hai Quốc hội, giữa các cơ quan của Quốc hội, cơ quan nghiên cứu Quốc hội Hoa Kỳ với Quốc hội Việt Nam nhằm trao đổi kinh nghiệm, nâng cao kỹ năng làm luật đối với các đại biểu Quốc hội Việt Nam đặc biệt trên những vấn đề ANPTT.

Tiểu kết

Vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ đối với các vấn đề ANPTT có những tác động, cả tích cực và hạn chế đối với hợp tác quốc tế trên lĩnh vực này. Dự báo trong thời gian tới, Quốc hội Hoa Kỳ sẽ tiếp tục đảm nhiệm vai trò quan trọng này mặc dù bị phân chia về tư tưởng, chiến lược và lợi ích, vấp phải nhiều tình huống phức tạp khó khăn do không đạt được thống nhất. Cùng với xu hướng phát triển chung của chính trị quốc tế và sự cạnh tranh quyền lực giữa hành pháp và lập pháp vốn có của Hoa Kỳ, sự suy giảm tương đối quyền lực của Quốc hội so với Tổng thống cũng là một đặc điểm rất đáng chú ý.

Bên cạnh đó, các vấn đề ANPTT tiếp tục diễn biến phức tạp và

ng nghiêm trọng hơn đòi hỏi các quốc gia hợp tác chặt chẽ cùng giải quyết. Về tiềm năng, Hoa Kỳ sẽ tiếp tục khẳng định vị thế là cường quốc hàng đầu về kinh tế, trình độ phát triển khoa học công nghệ, mặc dù chịu sự cạnh tranh của các nước lớn mới nổi. Đây là điều kiện cần thiết đầu tiên để cho thấy Hoa Kỳ sẽ có vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy nỗ lực của cộng đồng quốc tế nhằm ứng phó với các thách thức ANPTT. Do đó, Quốc hội Hoa Kỳ sẽ tiếp tục duy trì nguyên trạng vì chưa thể cân bằng được lợi ích chung với hành pháp. Dựa vào đánh giá thực trạng tình hình quan hệ giữa hai Quốc hội Việt Nam và Hoa Kỳ, mối quan tâm và những vấn đề ANPTT ưu tiên của Quốc hội mỗi nước, có thể thấy rằng quan hệ giữa hai Quốc hội cũng sẽ tiếp tục đã phát triển. Việc mở ra những lĩnh vực và cơ chế hợp tác mới giữa hai Quốc hội phụ thuộc vào nhiều yếu tố, chủ quan lẫn khách quan. Tuy nhiên, cần nghiên cứu một cách thấu đáo những khuyến nghị nhằm thúc đẩy phát triển quan hệ hai nước, hai Quốc hội.

KẾT LUẬN

Từ những nghiên cứu trong Luận án, có thể đi đến tóm tắt một số điểm chính của đề tài Luận án ***“Quốc hội Hoa Kỳ với các vấn đề an ninh phi truyền thống”*** như sau:

Thứ nhất, vai trò của Quốc hội Hoa Kỳ đã thể hiện mạnh mẽ, đúng với những quy định của Hiến pháp Hoa Kỳ về Quốc hội, phù hợp với những phân tích từ góc độ lý luận của chủ nghĩa hiện thực về vai trò của quốc gia, nhà nước, chủ thể duy lý, an ninh; kết hợp với lý luận của chủ nghĩa tự do, đặt ra những yêu cầu hợp tác để phát triển trong bối cảnh mới. Từ đó, nhận thức ở Quốc hội Hoa Kỳ về các vấn đề ANPTT ngày càng được mở rộng. Đặc biệt từ sau vụ khủng bố 11/9/2001, trong bối cảnh những vấn đề ANPTT càng gay gắt và phức tạp hơn rất nhiều, Quốc hội đã phải tiến hành sửa đổi, bổ sung nhiều văn bản luật, nghị quyết để phù hợp với tình hình. Cho dù có khác biệt cụ thể trong tương quan quyền lực giữa Quốc hội và Tổng

thông, các nghị sỹ Quốc hội vẫn là giữ vai trò quyết định đối với các biện pháp tổng thể, toàn diện trong giải quyết các vấn đề ANPTT.

Thứ hai, những hành động của Quốc hội đối với các vấn đề ANPTT đã tác động không nhỏ đến quan hệ quốc tế và vai trò của Hoa Kỳ trên lĩnh vực này. Việc tham gia hay rút ra khỏi một hiệp định quốc tế thuộc thẩm quyền của Quốc hội quyết định. Sự kiện Hoa Kỳ rút khỏi Thỏa thuận Paris về biến đổi khí hậu ảnh hưởng nghiêm trọng đến uy tín, vị thế và hình ảnh của Hoa Kỳ trên trường quốc tế. Tùy nội dung, tính chất và quy mô của một vấn đề ANPTT cụ thể mà Quốc hội có những hành động khác nhau ở mức độ khác nhau.

Thứ ba, từ nay tới 2020, theo chiều hướng chung trong nền chính trị quốc tế, khi mà chủ nghĩa dân túy tiếp tục lên ngôi, mặc dù có thể có sự suy giảm hoặc lu mờ về trong sức mạnh của Quốc hội so với Tổng thống Donald Trump, Quốc hội Hoa Kỳ vẫn tiếp tục là một cơ quan lập pháp có thực quyền lớn nhất trên thế giới. Tuy nhiên, Hoa Kỳ sẽ đổi mới cách thức hợp tác trong quan hệ quốc tế nhằm đảm bảo lợi ích quốc gia của mình.

Với những nhận định và phân tích trong Luận án, tác giả cho rằng có những kinh nghiệm từ hoạt động của Quốc hội Hoa Kỳ mang giá trị tham khảo đối với hoạt động của Quốc hội Việt Nam trên lĩnh vực ANPTT, đảm bảo phù hợp mục tiêu, lợi ích và hoạt động của Quốc hội Việt Nam. Trong bối cảnh quan hệ đối tác toàn diện Việt Nam-Hoa Kỳ đang tiếp tục phát triển tốt đẹp, nhằm làm sâu sắc hơn quan hệ hợp tác giữa hai Quốc hội, xin kiến nghị sử dụng các khuyến nghị và kết quả của Luận án để (i) làm cơ sở xây dựng chiến lược đối ngoại của Quốc hội; (ii) phục vụ triển khai quan hệ hợp tác giữa hai Quốc hội ở mọi cấp độ; (iii) làm tài liệu giảng dạy, nghiên cứu quan hệ quốc tế, về Quốc hội Hoa Kỳ.

**DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH NGHIÊN CỨU
ĐÃ CÔNG BỐ**

1. Trần Kim Chi (2017)- “Thỏa thuận Paris về Biến đổi khí hậu và Quốc hội Mỹ”, *Tạp chí Khoa học Đại học Sài Gòn*, số 32 (57).
2. Trần Kim Chi (2017) – “Hợp tác giữa Việt Nam-ASEAN-Hoa Kỳ trên lĩnh vực an ninh phi truyền thống trong bối cảnh mới”, *Tạp chí Cộng sản*, số 132.
3. Trần Kim Chi (2017) – “Những cơ hội mới của quan hệ Việt-Mỹ”, *Châu Mỹ ngày nay*, số 12.